
In memoriam

Akademik dr. Vasilij Melik (17. 1. 1921-28. 1. 2009)



V torek, 3. februarja 2009, smo na ljubljanskih Žalah pospremili akademika dr. Vasilija Melika na njegovi zadnji poti. Slovo od dragega profesorja, cenjenega prijatelja in mentorja je bilo težko, saj je za vedno odšel eden najpomembnejših in najuglednejših slovenskih zgodovinarjev 20. stoletja, ki ga bomo predvsem tisti, s katerimi je navezal pristne prijateljske stike, izjemno močno pogrešali. Pogrešali bomo njegovo široko znanje in modrost, njegove nadvse zanimive zgodbice in spomine, njegove nasvete in ideje, njegov svinčnik in papirčke, na katere si je skoraj vedno zabeležil kako zanimivost ali pa nas je že naslednji dan razveselil s kakšno informacijo o zadevi, ki ji sami nismo prišli do dna.

"Poglej, poglej, tu sem bil pa še samski," se je nekoč pošalil v Zgodovinskem arhivu

Ljubljana, ko sva gledala ohranjene popisne pole družine Melik iz let 1921, 1928 in 1931. To so bili popisi prebivalstva, ki so dejansko potekali v prvem desetletju njegovega življenja, v času njegovega otroštva, saj je 31. marca 1931, torej na kritični datum tretjega popisa prebivalcev Ljubljane v novonastali državni tvorbi Jugoslaviji, štel komaj dobra dva meseca več kot deset let. Rodil se je namreč 17. januarja 1921 v družini znanega slovenskega geografa, akademika dr. Antona Melika. Leta 1939 je maturiral na klasični gimnaziji v Ljubljani, nato pa na Filozofski fakulteti študiral zgodovino, geografijo in primerjalno književnost. Študij je končal sredi vojne leta 1943. Zavaljo znanja jezikov je po vojni najprej delal v tiskovni agenciji Tanjug, nato pa kot pomočnik arhivarja in bibliotekar v Mestnem arhivu in Slovanski knjižnici. Že od vsega začetka se je usmeril v znanstvenoraziskovalno delo in leta 1947 se je zaposlil na Filozofski fakulteti, kjer je delal kot asistent do leta 1952, hkrati pa je predaval slovensko zgodovino tudi na Višji pedagoški šoli. V letih 1952-1959 je predaval gospodarsko zgodovino na Ekonomski fakulteti, po ukinitvi omenjenega predmeta pa se je vrnil na Filozofsko fakulteto, kjer je ostal kot predavatelj vse do upokojitve leta 1991 (in še dlje). Za docenta je bil izvoljen leta 1960 po uspešnem zagovoru doktorske disertacije *Volitve na Slovenskem* (1959). Leta 1969 je bil izvoljen za izrednega, leta 1974 pa za rednega profesorja. Na fakulteti je predaval predvsem zgodovino jugoslovanskih narodov in slovensko zgodovino od srede 18. stoletja do prve svetovne vojne, od leta 1982 naprej pa tudi Uvod v študij zgodovine in od leta 1986 še kulturno zgodovino za slaviste. V

letih 1972-1974 je bil prodekan, 1974-1977 pa dekan Filozofske fakultete. Ob upokojitvi leta 1991 so mu zaradi izjemnih zaslug za razvoj slovenske zgodovinske znanosti in dolgoletnega uspešnega pedagoškega dela podelili naziv zaslužni profesor. Leta 1993 je postal izredni in leta 1997 redni član SAZU. Velike zasluge pa si ni pridobil samo s svojim znanstvenim in pedagoškim delom, temveč tudi kot dolgoletni urednik osrednje slovenske zgodovinske revije *Zgodovinski časopis* (1973-2000).

Prof. Melik je bil velik zgodovinar, erudit, ki je s svojo znanstveno odličnostjo veliko prispeval k razvoju slovenskega zgodovinopisja. Čeprav je bil specialist za zgodovino dolgega 19. stoletja, je s pomembnimi razpravami posegel tudi v srednjeveško in novoveško zgodovino kot tudi v novejšo zgodovino 20. stoletja. Njegova bibliografija je občudovanja vredna. Osrednje mesto v njegovem raziskovalnem opusu pa seveda zavzemajo razprave iz slovenske zgodovine 19. stoletja. Zlasti njegove raziskave dobe med marčno revolucijo 1848 in razpadom habsburške monarhije leta 1918 so na novo in izvirno obravnavale temeljne probleme slovenskega narodnopolitičnega razvoja v 19. stoletju in prispevale tudi k reviziji slovenske zgodovine druge polovice 19. stoletja, saj so ovrge predvsem iz literarne zgodovine izhajajoče enostranske razlage nekaterih ključnih problemov zgodovine slovenskega narodnega gibanja in procesa nacionalnega oblikovanja v 19. stoletju. Leta 1966 je v sodelovanju s prof. dr. Ferdinom Gestrinom izdal strnjeno *Slovensko zgodovino od konca 18. stoletja do leta 1918*, ki je bila kasneje (s spremembami) objavljena v *Zgodovini Slovencev* Cankarjeve založbe (1979) in je še danes temeljno delo za to obdobje. Še pomembnejša pa je gotovo Melikova monografija *Volitve na Slovenskem 1861-1918*, kjer je natančno analiziral staroavstrijski volilni sistem, volitve na Slovenskem in glavne probleme, s katerimi se je morala spopadati takratna slovenska politika. To temeljno delo za zgodovino Slovencev v ustavni dobi je leta 1997 izšlo tudi pri založbi Böhlau na Dunaju z naslovom *Wahlen im alten Österreich*. Prof. Melik se je zapisal v zgodovinopisje tudi s svojimi komentarji in spremnimi besedami k spominom nekaterih pomembnih slovenskih politikov (Vošnjak, Hribar, Šuklje, Ravnihar) ter s celo vrsto daljših in krajših razprav v domačih in tujih revijah ter zbornikih, katerih izbor je leta 2003 izšel v obsežni knjigi *Slovenci 1848-1918*. Iz njegove zajetne bibliografije je hkrati razvidno, da se je ukvarjal tudi z gospodarsko, demografsko in upravno zgodovino, s kulturno in socialno zgodovino Slovencev, z zgodovino vsakdanjega življenja in meščanstva. Še danes je tako npr. temeljna njegova razprava o rasti mestnega prebivalstva na Slovenskem (1956) ali pa njegovo pronicljivo razmišljanje o zgodovini vsakdanjega življenja, o kateri je že leta 1980 zapisal: "Če danes čutimo, da je treba v znanstveno raziskovanje preteklosti vključiti tudi vsakdanje življenje, ta misel v celoti ni nova" in opozoril na med zgodovinarji morda preveč pozabljeno delo Antona Kremlja *Dogodivšine štajerske zemle* iz leta 1845. Živo zanimanje za vsakdanje življenje naših prednikov je prof. Melik tako npr. pokazal v svoji minuciozni razpravi o ljubljanskih cenah kruha in mesa v predmarčni dobi (1981) ali pa v razpravi o cenah, plačah in kulturi v predmarčni dobi (1985).

Prof. Melik je imel do raziskovanja preteklosti seveda svoj pogled, ki pa je bil naklonjen prav vsakemu zgodovinarju ali zgodovinarki. Leta 1986 je na 23. zborovanju zgodovinarjev v Tolminu med drugim izjavil: "Zdi se mi bistveno, da vsakdo raziskuje, katerokoli od teh novih smeri raziskovanja preteklosti, ki ga

veseli. Naj se loti dela, loti po zgledih od drugod pa po svojih lastnih idejah. Marsikje bo imel seveda mnogo težav, recimo zaradi virov. /.../ ampak nekaj se mora pač sam potruditi, mora biti sam iznajdljiv, kajti iznajdljivost je bila zmeraj lastnost dobrih znanstvenikov, uspeh pa plačilo za trud. /.../ Mislim, da je zgodovina ena in nedeljiva, da živimo iz tradicije vse naše preteklosti, svetlih in temnih trenutkov in dogajanj od najstarejših časov do današnjega dne. To enotnost moramo ohraniti."

Cenjeni profesor se je seveda udeleževal tudi številnih domačih in tujih znanstvenih srečanj ter sodeloval pri pomembnih mednarodnih projektih. Uveljavil se torej ni samo doma, temveč tudi drugod po Evropi. Leta 1991 je zaradi obsežnega in raznolikega znanstvenega opusa od avstrijske raziskovalne skupnosti prejel prestižno Gindelyjevo nagrado, naslednje leto pa je dobil še avstrijski častni križec za znanost in umetnost. Ob osemdesetletnici (2001) ga je Zveza zgodovinskih društev Slovenije (pa tudi več lokalnih društev) imenovala za svojega častnega člana, leta 2002 pa ga je predsednik republike odlikoval s srebrnim častnim znakom republike Slovenije. Leta 2005 je prejel tudi častno nagrado Wacława Felczaka in Henryka Wereszyckiego, ki mu jo je podelilo Društvo zgodovinarjev oddelka za zgodovino na Jagielloński univerzi v Krakovu.

Kolegi, sodelavci in učenci pa so Vasiliju Meliku ob njegovi osemdesetletnici posvetili zajeten zbornik z življenjepisom, bibliografijo in 80 prispevki, ki se v veliki meri nanašajo na raziskovalna področja, ki jih je obravnaval akademik Melik. O njegovem ugledu in visokem mestu v mednarodnem zgodovinopisju pričajo sodelavci zbornika iz desetih evropskih držav: Slovenije, Italije, Francije, Nemčije, Avstrije, Češke, Slovaške, Madžarske, Poljske in Hrvaške.

Profesor Melik nam je veliko dal, tako starejšim kot mlajšim, kot znanstvenik in profesor, kot prijatelj, kot človek z veliko širino in odprtostjo, kot človek idej in ne nazadnje tudi kot spreten pripovedovalec zanimivih zgodbic, s katerimi nas je hudomušno zabaval ob kavici. Spoštovani profesor, dragi Vasja, za vedno boš ostal v naših srcih in spominu.

Andrej Studen

Zaslужni prof. dr. Marjan Britovšek (23. 8. 1923-8. 12. 2008)

Cenjeni zbor!¹

Zbrali smo se, da se poklonimo spominu nedavno preminulega prof. dr. Marjana Britovška, enega najplodovitejših slovenskih zgodovinarjev, pa tudi enega izmed redkih, ki so z raziskovalnim delom presegli okvire slovenske zgodovine. Misel, da "spomin nase ohranjaš na daljši rok samó z deli, ki si jih naredil, napisal

¹ 25. 2. 2009 je bila na Filozofski fakulteti v Ljubljani žalna seja, na kateri so obudili spomine na pokojnega profesorja: dekan FF prof. dr. Valentin Bucik, predstojnik Oddelka za sociologijo doc. dr. Igor Škamperle in doc. dr. Jože Vogrinc; spodaj podpisani pa sem spregovoril o znanstvenoraziskovalnem delu prof. dr. Marjana Britovška, ki ga predstavljam v pričujočem tekstu.